

Lagani koraci koji pomažu djeci da postanu digitalni građani

Iskoristite svoje iskustvo kao građani kako biste vodili svoju djecu na njihovom putu prema digitalnom građanstvu

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe.

All requests concerning the reproduction or translation of all or part of this document should be addressed to the Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int). All other correspondence concerning this document should be addressed to DG2

Cover and layout:
Documents and Publications Production
Department (SPDP), Council of Europe

Photo: © Schutterstock

This publication has not been copy-edited by the SPDP Editorial Unit to correct typographical and grammatical errors

© Council of Europe, May 2020
Printed at the Council of Europe

Authors:

Janice Richardson,
Veronica Samara

Sadržaj

ŠTO ZNAČI BITI GRAĐANIN?	4
ŠTO JE TO DIGITALNI GRAĐANIN?	4
PODUPIRANJE DIGITALNO POVEZANOG NARAŠTAJA	4
GDJE RODITELJI POČINJU?	5
KONTROLNA LISTA ZA RODITELJE	6
BITI ONLINE	
Pristup i uključenost	7
Učenje i kreativnost	8
Mediji i informatička pismenost	9
DOBROBIT ONLINE PRISUTNOSTI	
Etika i empatija	10
Zdravlje i dobrobit	11
E-prisutnost i komunikacije	12
PRAVA ONLINE PRISUTNOSTI	
Aktivno sudjelovanje	13
Prava i odgovornosti	14
Privatnost i sigurnost	15
Potrošačka osviještenost	16

Što znači biti građanin?

■ Biti građanin znači imati određena prava i odgovornosti koje su zajedničke svima tamo gdje živite te pokušavati svijet učiniti boljim i prijateljskijim mjestom za sljedeći naraštaj. To isto primjenjuje se i na digitalne građane, ali oni nastanjuju i stvarne i virtualne prostore koji se preklapaju, a granice za sve u cijelom svijetu definiraju samo platforme koje oni rabe u bilo koje doba. Digitalni građani trebaju toga stalno biti svjesni, kao i toga kako zaštititi svoja prava i poštovati svoje obveze.

■ Svi smo mi građani neke zemlje, a naša je uloga kao roditelja rabiti svoje znanje i iskustvo koje imamo kao građani kako bismo usmjeravali svoju djecu i u virtualnom, *online* svijetu.

Što je to digitalni građanin?

■ Digitalni građani znaju kako razumno rabiti digitalnu tehnologiju i kako se ponašati u *online* okruženju. Znaju kako zaštititi svoja prava i informacije te oprezno postupaju prema pravima ljudi s kojima komuniciraju i djeluju u *online* okruženju.

■ Digitalni građani znaju kako smisleno surađivati i u *online* i u *offline* okruženju te pozitivno doprinose *online* aktivnostima koje stalno oblikuju digitalno okruženje. Otvoreni su prema drugim kulturama i motrištima drugih ljudi, gradeći *online* okruženja u koja se odaberu useliti na pozitivnim elementima te izbjegavajući negativne strane.

■ Digitalni građani također su svjesni potrebe cjeloživotnog učenja kako ne bi zaostajali za brzim promjenama koje digitalna tehnologija donosi svijetu.

Podupiranje digitalno povezanog naraštaja

■ Aktivnosti sudjelovanja, suradnje i učenja nekad su se odvijale kod kuće, u školi, u susjedstvu ili u lokalnoj zajednici. No, danas djeca svih dobi mnogo tih aktivnosti provode digitalno povezana, preko mobilnih telefona, aplikacija, prijenosnih računala, tableta, igračaka pa čak i nosivih uređaja kao što su satovi. Stvari kao što su videoigrice, automobili i TV postaju sve više povezane s internetom.

■ Nekada je bilo puno lakše paziti na to što rade naša djeca. U *online* svijetu djeca, osobito ona mlađa i tinejdžeri skloniji avanturi, mogu već nakon nekoliko klikova naići na probleme. Zabrana pristupa internetu nije rješenje jer će naći načina da se ipak spoje na internet na mjestima na kojima moguće ne možemo paziti što rade ili uskočiti i pomoći im ako zatreba.

Gdje roditelji počinju?

— Roditelji, kao i informatički nevjeshi bake i djedovi, mogu pomoći djeci da postanu digitalni građani! U ovom vodiču objašnjavamo neke jednostavne korake koje treba slijediti kako bismo pomogli djeci da savladaju ono što je potrebno za odgovorno i uljudno ponašanje u *online* okruženju!

— Djeca sudjeluju u mnogo različitih vrsta digitalnih aktivnosti. Kako bi bilo što sveobuhvatnije, Vijeće Europe ih je podijelilo u deset različitih područja, koja su široko grupirana u tri klastera: biti *online*, dobiti *online* prisutnosti, prava *online* prisutnosti.

— Na sljedećim ćete stranicama naći korisne sažete savjete i konkretne primjere za svako od tih deset područja.

BITI ONLINE

- ▶ Pristup i uključenost
- ▶ Učenje i kreativnost
- ▶ Mediji i informatička pismenost

DOBITI ONLINE PRISUTNOSTI

- ▶ Etika i empatija
- ▶ Zdravlje i dobit
- ▶ E-prisutnost i komunikacije

PRAVA ONLINE PRISUTNOSTI

- ▶ Aktivno sudjelovanje
- ▶ Prava i odgovornosti
- ▶ Privatnost i sigurnost
- ▶ Potrošačka osviještenost

Kontrolna lista za roditelje

Prije nego zasebno pogledate svaku od domena, možda želite proći kroz ovu kontrolnu listu kako biste uočili gdje bi vašoj djeci mogla biti potrebna dodatna pomoć. Ona se može rabiti i za početak razgovora s vašom djecom, kako biste ih naveli da s vama razgovaraju o svojim digitalnim aktivnostima.

BITI ONLINE

- ▶ Znam koju vrstu aktivnosti moja djeca rade u *online* okruženju. DA NE
- ▶ Moja djeca znaju kako djelotvorno rabiti pretraživače i kako usporediti rezultate koje dobiju. DA NE
- ▶ Moja djeca provode mnogo svog vremena u *online* okruženju izrađujući projekte, domaće zadaće ili istražujući nove stvari (na primjer, *online* muzej ili laboratorij eZnanost). DA NE
- ▶ Moja djeca stvaraju i dijele svoj sadržaj. DA NE
- ▶ Moja djeca znaju slušati i promatrati te su sposobna razumjeti stajališta drugih ljudi. DA NE

DOBROBIT ONLINE PRISUTNOSTI

- ▶ Moja obitelj uzima predah od tehnologije, gasi uređaje za vrijeme obroka ili nakon određenog doba noći. DA NE
- ▶ Moja djeca razgovaraju sa mnom o stvarima koje ih muče u *online* okruženju i o neugodnom sadržaju na koji naiđu. DA NE
- ▶ Znam kojim *online* skupinama pripadaju moja djeca i na što su usmjerene te skupine. DA NE

- ▶ Moja djeca pokazuju zdravu ravnotežu između vremena koje provode u aktivnostima licem u lice, fizičkim i *online* aktivnostima. DA NE
- ▶ Moja djeca provode više vremena komunicirajući licem u lice s prijateljima nego igrajući se ili čavrljajući *online* ili gledajući videozapise. DA NE

PRAVA ONLINE PRISUTNOSTI

- ▶ Ponekad sjedim uz svoju djecu kad su *online* i razgovaramo o tome kako odgovorno i etično rabiti internet. DA NE
- ▶ Moja djeca svjesna su koju vrstu informacija trebaju čuvati kao privatne i zašto. DA NE
- ▶ Moju djecu zanima razgovor o tome što ona misle da je pogrešno u digitalnom svijetu i o načinima kako mogu stvari učiniti boljima. DA NE
- ▶ Znam koje glavne izvore informacija i/ili kanale za vijesti koriste moja djeca. DA NE
- ▶ Moja djeca sposobna su razlikovati pouzdane i nepouzdane *online* informacije. DA NE

BITI ONLINE

Pristup i uključenost

Osiguranje da sva djeca imaju jednak pristup internetu i prikladne prilike za učenje vještina i stajališta koji su im potrebni za uljudno izražavanje njihovog mišljenja u online okruženju.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Istražite digitalni svijet sa svojom djecom. Pomozite im odabrati internetske stranice i alate prikladne njihovoj dobi i interesima te s njima kad god možete razgovarajte o njihovim *online* aktivnostima.
- ▶ Postavite temeljna pravila koja će držati vašu djecu na pravom putu i koja će vama olakšati vidjeti što spremaju, čak i s daljine.
- ▶ Razgovarajte o pojmu jednakosti i o načinima kako digitalni svijet možemo otvoriti svima, bez obzira na invaliditet, spol, rasu, kulturu...
- ▶ Potaknite svoju djecu da vam se obrate svaki put kad se osjete neugodno ili isključeno u *online* okruženju.

Jeste li znali...

... da su digitalne vještine bitne za uključenost, ne samo u digitalni svijet, nego i u *offline* svijet?

KAKO TO UČINITI

- ▶ Pomozite mlađoj djeci da izrade svoj popis omiljenih internetskih stranica prikladnih njihovoj dobi u izborniku *Bookmarks* vašeg preglednika. Tada ih mogu jednostavno ponovno posjetiti bez korištenja pretraživača.
- ▶ Neka od obiteljskih temeljnih pravila mogla bi biti:
 - dva puta promislite prije nego što osobne informacije podijelite *online*
 - vodite evidenciju o tome koliko vremena provodite *online*
 - prema drugima uvijek postupajte s poštovanjem.
- ▶ Većina roditelja pita svoju djecu kako im je prošao dan kad se vrate kući iz škole. No, jeste li se sjetili pitati ih slične stvari o njihovim *online* aktivnostima?

Uključenost: imati ravnopravan pristup internetu, biti društveno poštovan i prihvaćen kao jednak, bez obzira na invaliditet, spol itd.

BITI ONLINE

Učenje i kreativnost

Pomoć djeci da postanu osobe koje uče cijeli život u digitalnim okruženjima te koje mogu kreativno koristiti digitalne alate u različitim kontekstima.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Provodite zabavne aktivnosti i odlazite na zanimljiva mjesta sa svojom djecom kako biste potaknuli njihovu maštu.
- ▶ Iskoristite najviše što možete svaku priliku za poticanje njihove kreativnosti; pokazalo se kako je za dugoročna kreativna postignuća kreativnost u djetinjstvu tri puta važniji čimbenik od kvocijenta inteligencije.
- ▶ Govorite svojoj djeci o tome što je to autorsko pravo i o važnosti poštovanja teksta, slika i glazbe koju stvore drugi ljudi.
- ▶ Organizirajte aktivnosti koje se temelje na suradnji s obitelji i prijateljima kako biste pomogli svojoj djeci da shvate koja je vrijednost pravde i poštenja te da poštuju druge ljude i njihove zamisli.

Jeste li znali...

... da su učenje i kreativnost blisko povezani i da je učenje bilo gdje i bilo kada jedan od ključeva uspjeha u informacijskom društvu?

KAKO TO UČINITI

- ▶ Odvedite mlađu djecu u prirodoslovni ili pomorski muzej. Kad se vratite kući, pomozite im preuzeti slike životinja koje su vidjela kako bi ilustrirala svoje maštovite priče o životinjama.
- ▶ Ukažite svojoj djeci na razliku između pasivnog (koji samo gleda) i aktivnog korisnika interneta (koji proizvodi sadržaj). Pomozite im objaviti tekstove i slike na internetskim platformama prikladnima za njihovu dob.
- ▶ Razgovarajte sa svojom djecom o tome kako se oni osjećaju kad netko preslika nešto što su oni izradili ili učinili, ili kad se zasluga za to pripíše nekom drugom.
- ▶ Odaberite obiteljski projekt na kojem ćete raditi sa svojom djecom. Popularni projekt je zajednički odabir sljedećeg odredišta za praznike. To zahtijeva *online* istraživanje, kao i ustupke među članovima obitelji.

Autorsko pravo stvaratelju ili autoru nekog teksta, slike, glazbe itd. daje pravo odrediti kako će ih drugi ljudi koristiti. U Priručniku internetske pismenosti možete naučiti o autorskom pravu i mnogim drugim *online* aktivnostima Vijeća Europe. (<https://rm.coe.int/internet-literacy-handbook/1680766c85>)

BITI ONLINE

Mediji i informatička pismenost

Razvijanje sposobnosti djece za kritično razumijevanje i tumačenje digitalnog medijskog sadržaja te korištenje digitalne tehnologije za izražavanje njihovih zamisli.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Pretražite internet sa svojom djecom i pokažite im na koje načine mogu raspoznati istinite od neistinitih ili stvarne od lažnih informacija.
- ▶ Neka vaša djeca koriste pretraživač za pronalaženje informacija o temi koju ste zajedno odabrali. Usporedite rezultate i razgovarajte o načinima kako pronaći pouzdane izvore u *online* okruženju.
- ▶ Objasnite svojoj djeci da bilo tko može objaviti bilo što na internetu, ali da to nije uvijek istinito!
- ▶ Pronađite primjere (kao što su oglasi) koji pokazuju kako se oblikuju informacije i poruke radi utjecaja na naš način razmišljanja.

Jeste li znali...

... da su mediji i informatička pismenost bitan stup digitalnog građanstva?

KAKO TO UČINITI

Te aktivnosti uglavnom su za stariju djecu

- ▶ Izrežite ili preuzmite neku lažnu vijest iz novina, časopisa ili platforme za *online* vijesti. Kako provjeravate vjerodostojnost izvora? Koji još načini postoje za dokazivanje da je vijest lažna?
- ▶ Odaberite temu i potražite je koristeći 2 ili 3 različita pretraživača. Primijetite razlike ako su rezultati koje pronađete oglasi ili sponzorirane/nesponzorirane poveznice. Provjerite izvor svakog rezultata kako biste djeci pomogli shvatiti kako prepoznati pouzdane izvore.
- ▶ Potražite „najlažniju vijest“ na internetu ili na YouTubeu. Naći ćete desetke primjera koji pokazuju kako su ljudi sposobni vjerovati – i pisati – bilo što! (Provjera činjenica IFLA međunarodni je alat za provjeru činjenica.)
- ▶ Modni trendovi sjajni su primjeri kako mediji utječu na ono što jedemo ili odjeću koju nosimo i na glazbu koju slušamo. Iskoristite *online* oglase kako biste svojoj djeci pokazali kako se riječi, slike i glazba koriste da bi na nas utjecali.

Lažne vijesti: priče koje su vjerojatno lažne sviđaju se mnogim ljudima te ih čitaju ili gledaju milijuni.

DOBROBIT ONLINE PRISUTNOSTI

Etika i empatija

Pružanje prilika djeci da uče o stvarima kao što su jednakost, pravda i otvorenost prema različitosti te da pokušaju razumjeti osjećaje i motrišta drugih.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Empatični ljudi obično imaju dobro razvijene vještine slušanja i promatranja; igrajte igre sa svojom djecom kako biste izoštrili te njihove vještine.
- ▶ Podsjetite ih da se, bez obzira na to je li to *online* ili *offline*, trebaju držati etičnih vrijednosti i stajališta koja su naučili od vas.
- ▶ Koristite novinske priče ili *online* informacije za početak razgovora sa svojom djecom o empatiji.
- ▶ Ukazujući na to da je svaka osoba jedinstvena i da ne razmišlja i ne osjeća svatko na isti način kao i mi, pomoći ćete svojoj djeci da prihvate i sebe i druge, kao i to da višestruka stajališta mogu bez problema postojati jedno uz drugog.

Jeste li znali...

... da se pozitivno supostojanje u online okruženju u velikoj mjeri oslanja na empatiju?

KAKO TO UČINITI

- ▶ Empatija se prvo pokreće kontaktom licem u lice s onima koje volite. Igrajte igre u kojima djeca zrcalno oponašaju vaše pokrete ili pažljivo promatraju detalje (na primjer Ja špijun).
- ▶ Sa svojom djecom odlučite o nekoliko etičkih pravila koja bi vaša obitelj mogla slijediti i *online* i *offline*. Napišite obiteljski ugovor koji možete svi potpisati i postavite ga tamo gdje ćete ga često moći vidjeti (npr. na vrata hladnjaka).
- ▶ U njihovoj koži – pronađite nedavnu novinsku priču *online* ili *offline* o nekom tužnom ili izazovnom događaju. Razgovarajte sa svojom djecom o tome kako bi se oni osjećali da se to njima dogodilo.
- ▶ Odaberite temu koja brine vas i vašu obitelj (kao što su vrijeme provedeno pred ekranom, kućanski poslovi...) i neka svatko izrazi svoje stajalište. Pokažite kako stajališta mogu supostojati i biti poštovana čak i kad se razlikuju.

Empatija je sposobnost razumijevanja i dijeljenja osjećaja drugih.

DOBROBIT *ONLINE* PRISUTNOSTI

Zdravlje i dobrobit

Izgradnja stajališta, vještina, vrijednosti i znanja koja djeci pomažu da postanu svjesna kako digitalna tehnologija može pozitivno ili negativno utjecati na njihovo tijelo i um.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Stvorite obiteljsko okruženje u kojem se vaša djeca osjećaju sigurna i voljena i pomozite im razumjeti da svi ponekad činimo pogreške.
- ▶ Pobrinite se za zdravu ravnotežu između dječjih *online* i *offline* aktivnosti i sami pružite dobar primjer. Istraživanja pokazuju da rukom pisane poruke koje ostavljate s vremena na vrijeme djeci jačaju emotivne veze s roditeljima i poboljšavaju jezične vještine djeteta.
- ▶ Zapamtite da se otpornost gradi na povjerenju i samopoštovanju. Otpornost određuje njihovu sposobnost da se podignu nakon bolnog ili razočaravajućeg iskustva (kao što je vršnjačko nasilje).

Jeste li znali...

... da danas većina djece i odraslih provodi mnogo svojeg vremena u preklapanju virtualnih i stvarnih prostora?

KAKO TO UČINITI

- ▶ Njeguajte odnos povjerenja sa svojom djecom i pobrinite se da razumiju kako vam se uvijek mogu povjeriti, čak i kad pogriješe. Objasnite da ste tu zato da im pomognete i da im nećete zabraniti koristiti internet ako naprave pogrešku u *online* okruženju.
- ▶ Uvrstite nešto o vremenu provedenom pred ekranom u obiteljska pravila koja ćete dogovoriti sa svojom djecom te pokušajte i sami živjeti prema tim pravilima. Djeca uče iz onoga što radite, ne iz onoga što govorite! Organizirajte redovite obiteljske vikende bez tehnologije i provodite zajedničke aktivnosti na otvorenom.
- ▶ Ako vaše dijete prolazi kroz teško razdoblje u školi ili s prijateljima, sjednite s njim/njom i napišite popis „7 najboljih stvari o meni“. Vaše dijete to može učiniti i za članove obitelji i prijatelje, kako bi razumjelo da nitko nije savršen, nego da su važne naše kvalitete.

Za zdravlje i dobrobit vaše djece važno je postići ravnotežu između vremena koje provode *online* i tjelesnih aktivnosti te aktivnosti na otvorenom.

DOBROBIT ONLINE PRISUTNOSTI

E-prisutnost i komunikacije

Razvijanje osobnih kvaliteta i kvaliteta međuljudskih odnosa potrebnih za održavanje pozitivne online slike o sebi i zanimljivih, vrijednih online suradnji.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Razgovarajte sa svojom djecom o alatima kojima komuniciraju *online* te kako bi se ti alati mogli koristiti etičnije i odgovornije.
- ▶ Razgovarajte o tome kako svaka od naših *online* radnji ostavlja digitalni otisak koji oblikuje naš *online* identitet; prije nego što bilo što objave *online*, trebaju se zapitati bi li istu stvar pokazali ili rekli u situaciji licem u lice.
- ▶ Provedite pretraživanje njihovog imena sa svojom djecom. Razgovarajte o rezultatima: kako mogu svoj digitalni identitet i ugled učiniti pozitivnijim?
- ▶ *Online* komunikacija različita je od one *offline*. Jezik tijela i izraz lica imaju veliku ulogu u komuniciranju licem u lice, a kad smo *online*, često ne shvaćamo kakav utjecaj imaju naše riječi.

Jeste li znali...

... da je održavanje zdrave e-prisutnosti i pokazivanje poštovanja za osobu i slušatelje s kojima komunicirate bitan element digitalnog građanstva?

KAKO TO UČINITI

- ▶ Pobrinite se da vaša djeca poznaju temeljna pravila o mrežnoj etiketi: istražite s njima *online* kako biste pronašli modele etikete koje oni mogu koristiti.
- ▶ S djecom svih dobi razgovarajte o digitalnim otiscima. Trebaju biti svjesna da svaki put kad nešto posjete ili nešto učine u *online* okruženju ostavljaju otiske koji oblikuju njihov *online* ugled. Neka skiciraju otisak za koji misle da su do sada ostavili.
- ▶ Neka tinejdžeri upišu svoje ime u pretraživač i vide odgovara li njihov otisak onome što su očekivali. Žele li nešto izbrisati i znaju li kako? Kako mogu kontrolirati svoj otisak sada i u budućnosti?
- ▶ Djeca svih dobi mogu brzo postati svjesna granica *online* komunikacije. Neka stanu s obje strane zida i neka jedno objasni drugome kao nacrtati dijagram ili kako izraditi origami. Kad ih postavite licem u lice, vjerojatno ćete se svi smijati ludom rezultatu!

Digitalni otisak trag je podataka koje ostavljate za sobom kada koristite internet. On uključuje internetske stranice koje posjećujete, poruke koje šaljete, informacije koje objavljujete...

PRAVA ONLINE PRISUTNOSTI

Aktivno sudjelovanje

Igranje aktivne uloge u *online* i *offline* zajednicama i sposobnost donošenja odgovornih odluka koje će pomoći poboljšati digitalno okruženje.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Otvoreno razgovarajte sa svojom djecom o temama od društvenog interesa; to će im dati praktično iskustvo u izražavanju vlastitih pogleda te u uzimanju u obzir pogleda drugih.
- ▶ Potičite svoju djecu na sudjelovanje u lokalnim zajednicama mladih; međudjelovanje licem u lice bitno je za njihovu dobrobit.
- ▶ Pobrinite se da vaša djeca razumiju kako *online* ne može postojati prava anonimnost. Sve naše radnje zabilježene su na serverima diljem cijelog svijeta preko naših IP adresa (adresa koja dopušta da se povežemo na mrežu).

Jeste li znali...

... Naše vrijednosti i način ponašanja kada smo *online* oblikuju naše digitalno okruženje kao što ljudi oblikuju stvarnu (*offline*) zajednicu u kojoj žive.

KAKO TO UČINITI

- ▶ Razgovori za vrijeme obroka dobre su prigode da djeca svih dobi podijele zamisli i poglede. Tada se roditeljima pruža prilika više naučiti o *online* i *offline* aktivnostima njihove djece koja se razumiju u tehnologiju, kao i za pružanje potpore kroz svoje životno iskustvo.
- ▶ Djeci je teško smisljeno sudjelovati u *online* okruženju ako nisu vježbala vještine sudjelovanja u situacijama licem u lice. Upišite ih u klub za mlade ili u sportski klub koji odgovara njihovim interesima ili hobijima (tenis, radionica šifriranja itd.).
- ▶ Ako su vaša djeca dovoljno odrasla da budu na društvenim medijima, zatražite ih da kopiraju, ispišu i zalijepu svoju profilnu stranicu negdje gdje je može vidjeti cijela obitelj. Ako ih to smeta, podsjetite ih da internet čini upravo to, ali na razini cijelog svijeta. Koristite pretraživač kako biste potražili „uhvaćen internetom“ s njima – bit će iznenađeni rezultatima pretraživanja i time koliko puno vi znate!

Sudjelovanje: doprinos oblikovanju *online* i/ili *offline* okruženja, sudjelovanje u raspravama, izražavanje zamisli i zabrinutosti itd.

PRAVA ONLINE PRISUTNOSTI

Prava i odgovornosti

Poznavanje i razumijevanje naših prava i odgovornosti kao građana u stvarnom svijetu i primjena tog znanja u online svijetu.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Važno je razumjeti naša prava i odgovornosti i u stvarnom i u *online* svijetu.
- ▶ Iako nitko doista ne čita uvjete korištenja, korisno ih je s vremena na vrijeme preuzeti s platformi društvenih medija koje koriste vaša djeca, kako biste vidjeli mogu li uočiti prava i odgovornosti korisnika koje su zajedničke svima.
- ▶ Ako vaša djeca osjećaju da se njihova prava ne poštuju, pokažite im 3 jednostavna koraka koja trebaju poduzeti:
 1. ignorirati uvredljiv sadržaj,
 2. blokirati pošiljatelja i
 3. izvijestiti pružatelja platforme o incidentu.

Jeste li znali...

... da je učenje o poštovanju digitalnih prava i odgovornosti jedan od prvih koraka prema tome da se postane aktivan digitalni građanin?

KAKO TO UČINITI

- ▶ Izazovite stariju djecu da vide tko može smisliti najbolji popis *online* prava i odgovornosti. Neka svoje činjenice provjere na internetu. Tada odaberite po jedno pravo ili odgovornost tjedno na koje će obitelj biti usmjerena i na kraju svakog tjedna razgovarajte o tome koliko je lagano ili teško bilo poštovati ih.
- ▶ Preuzmite podatke o politici privatnosti i uvjetima korištenja s omiljene internetske stranice vaše djece ili s platforme za igre. Jesu li svjesna osobnih podataka i sadržaja koje odaju kad objavljuju na toj platformi? Postoje li neki drugi razlozi zašto trebaju dva puta promisliti prije nego to objave *online*?
- ▶ Neka vaša djeca potraže tipke „blokiraj“ i „prijavi“ na svojoj omiljenoj platformi prikladnoj njihovoj dobi. Je li ih lako pronaći? Kako rade te tipke i kad ih treba koristiti? Tijekom razgovora možda saznate za probleme s kojima su se prethodno suočila vaša djeca, ali nisu pravodobno o njima govorila!

Pravo je sloboda koja je zaštićena, kao što je pravo na slobodu izražavanja. **Odgovornost** je dužnost ili nešto što biste trebali napraviti, kao što je poštovanje drugih.

PRAVA ONLINE PRISUTNOSTI

Privatnost i sigurnost

Učenje o tome kako zaštititi informacije i osobne podatke ljudi s kojima djelujemo te razumijevanje utjecaja koji naše *online* radnje i ponašanje mogu imati na druge.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Ugradite filtere, vatrozid i protuvirusnu programsku podršku na uređaje svoje djece i pokažite im kako redovito čistiti povijest svojeg kretanja internetom kako bi smanjila praćenje i ograničila ciljane reklame.
- ▶ Pokažite svojoj djeci koji dijelovi njihovih podataka su privatni, koje je moguće sigurno dijeliti i razgovarajte o tome s kim im ne bi bilo neugodno podijeliti svoje osobne podatke.
- ▶ Potičite svoju djecu da gdje god je moguće rabe pseudonime kako bi zaštitila svoj identitet, kao i da koriste privatni pretraživač.
- ▶ Objasnite djeci da su lozinke na internetu kao ključevi našeg doma: ako ih netko ima (čak i naš najbolji prijatelj) on može ući u naš privatni prostor kad god to želi.

Jeste li znali...

... da mnoge igračke i kućanske sprave povezane na internet također prikupljaju informacije te često korisnicima ne daju postavke o privatnosti i ne kažu gdje će biti pohranjeni njihovi podaci?

KAKO TO UČINITI

- ▶ Rabite pretraživač kako biste otkrili kako djeluju filteri, vatrozid, neželjena pošta i protuvirusna programska podrška. Ne zaboravite usporediti rezultate i ne dopustite pristup mnogim reklamama koje će se pojavljivati! Zatim posjetite lokalnu trgovinu informatičke opreme kako biste saznali koju zaštitnu programsku podršku biste mogli ugraditi.
- ▶ Pitajte svoju djecu kako bi se osjećala kad bi im se reklo da stanu na tržnici punoj ljudi i glasno viknu svoje ime, kućnu adresu, broj mobitela i ime svoje škole. Pomozite im da razumiju kako je internet kao ogromna virtualna tržnica, ali ne možete vidjeti tko je do vas i tko bi vas mogao slušati. Osobne podatke treba štiti bez obzira na to gdje ste.
- ▶ Stvaranje i pamćenje lozinke zabavna je aktivnost za djecu svih dobi. Za stvaranje snažne lozinke jedan trik je da izmislite rečenicu koju je lako zapamtiti, i onda upotrijebite prvo slovo svake riječi. „Ja volim pizzu sa salamom i sirom“ postaje „jvpsss“. Korištenje znakova (&, @ !) ili zamjena riječi brojem (na engleskom „to“ postaje „2“) također lozinku čini jakim.

Privatni ili *incognito* pretraživač omogućuje vam **privatno** pretraživanje interneta. Kad izađete iz *incognito*, pretraživača, sve što ste napravili u privatnom pretraživaču bit će izbrisano, uključujući povijest, kolačiće i pretraživanja.

PRAVA ONLINE PRISUTNOSTI

Potrošačka osviještenost

Učenje o tome kako se kretati sigurno u online društvenim prostorima kao korisnik, potrošač i poduzetnik.

UKLJUČITE SE!

- ▶ Pobrinite se da vaša djeca razumiju kako su prava i odgovornosti potrošača ista i u *online* i u *offline* okruženju.
- ▶ Živimo u doba kreditnih kartica i *online* konzumerizma te je važnije nego ikada podsjetiti djecu koja je prava vrijednost novca.
- ▶ Pomozite svojoj djeci da provjere pouzdanost internetskih stranica koje koriste i podsjetite ih da trebaju biti sumnjičavi prema svemu što *online* izgleda predobro da bi bilo istinito.
- ▶ Mnogi mladi ljudi smatraju kako ni kod kuće ni u školi ne dobivaju dovoljnu poduku o strategijama etičnog marketinga.

Jeste li znali...

... da kroz obrazovanje potrošača i mala djeca mogu brzo razumjeti kako svatko može odigrati svoju ulogu u tome da se svijet učini boljim, pravičnijim mjestom?

KAKO TO UČINITI

- ▶ Zatražite od svoje djece da naprave popis svojih prava i odgovornosti kao potrošača u, na primjer, trgovini igračkama. Prođite s njima kroz taj popis i razgovarajte o tome kako se takve stvari odvijaju u *online* okruženju. Ako niste sigurni, obavite *online* pretragu „prava potrošača na mreži“.
- ▶ Upotrijebite referentnu jedinicu koju vaša djeca poznaju (karta za vlak, sladoled) i neka procijene troškove različitih uređaja, na primjer trošak mobilnog telefona xx karta za vlak ili xx sladoledi.
- ▶ Pogledajte neke komercijalne internetske stranice sa svojom djecom i testirajte ih u odnosu na minimalne zahtjeve na dnu ove stranice. Je li lako razumjeti uglavke i uvjete? Jesu li odgovarajući? Nedostaje li nešto?
- ▶ Budite *online* sa svojom mlađom djecom i provjerite neke reklame za igračke, kekse koji su namijenjeni djeci, žitarice za doručak itd. Vidite mogu li vam reći zašto i kako taj oglas čini taj proizvod tako privlačnim.

- ✓ Jasno prepoznavanje poduzeća koje prodaje proizvod (ime, adresa, informacije za kontakt).
- ✓ Značajke proizvoda, uvjeti pružanja usluga i informacije o jamstvu lako su dostupni.
- ✓ Politika privatnosti koja navodi kako će vaši podaci biti pohranjeni, brisani i vama dostupni.
- ✓ Lokot i <https://> na stranici za plaćanje kako bi se naznačilo da obavljate sigurnu transakciju.

Ostale publikacije Vijeća Europe o obrazovanju o digitalnom građanstvu (<https://book.coe.int/eur/en>)

- ▶ Priručnik za obrazovanje o digitalnom građanstvu (2019.)
- ▶ Vršnjačko nasilje: perspektive, praksa i uvidi (2017.)
- ▶ Roditeljstvo u digitalno doba – Vodič za roditelje za *online* zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloporabe (2017.)
- ▶ Priručnik iz internetske pismenosti (2017.)

Podrobne informacije dostupne su na poveznici:

<https://www.coe.int/dce>

www.coe.int

Vijeće Europe vodeća je organizacija za zaštitu ljudskih prava na našem kontinentu. Broji 47 država članica, uključujući sve članice Europske unije. Sve države članice Vijeća Europe potpisale su Europsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor kojemu je cilj zaštita ljudskih prava, demokracije te vladavine prava. Europski sud za ljudska prava nadgleda provedbu Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE